

Centar za sigurnosne studije - BiH

Centre for Security Studies - BH

Uloga policijskih službenika u prevenciji radikalizacije

2021

Centar za sigurnosne studije - BiH

Centre for Security Studies - BH

PREGLEDNI RAD

Uloga policijskih službenika u prevenciji radikalizacije

Urednik: Benjamin Plevljak

Autor: Sabahudin Harčević

Sabahudin Harčević je diplomirao i magistrirao kriminalistiku na Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu. Aktivno je uključen u društveni rad kroz volontiranje u Gorskoj službi spašavanja Općine Novi Grad i humanitarnoj organizaciji "Halal Jezerski". Fokus njegovog istraživanja su policijske agencije i njihov rad u zajednici.

Sarajevo, novembar, 2021.

Sadržaj

Sažetak.....	i
1. Uvod	1
2. Radikalizacija	3
3. Uloga policije i policijskih službenika u sprečavanju radikalizacije.....	5
3.1. Uspostavljanje i održavanje normativnih barijera	8
3.2. Smanjenje regrutovanja.....	8
3.3. Građenje povjerenja	10
3.4. Onesposobljavanje radikalizacije	10
4. Primjeri dobrih praksi zemalja Evropske unije u sprečavanju radikalizacije	12
5. Zaključak.....	16
6. Literatura.....	18

Sažetak

Radikalizacija je izraz kojim se u politici i političkoj teoriji označavaju pojedinci, pokreti i ideologije koje se zalažu za radikalnu promjenu društva ili beskompromisno ostvarivanje svojih ciljeva. Predmet ovog istraživanja jeste bilo istražiti preventivnu ulogu policijskih službenika u sprečavanju radikalizacije. Policija i policijski službenici jedan su od ključnih faktora u sprečavanju radikalizacije, međutim ta borba, naročito u preventivnom smislu, ima značajnije šanse za uspjeh ako se u nju uključe i građani, odnosno sama lokalna zajednica. Kroz rad policije u zajednici, usmjeren na uspostavljanje partnerstava između policije i društvene zajednice, kao i drugih državnih tijela radi proaktivnog rješavanja problema, može se ostvariti veoma dobar i dugotrajan doprinos širim strateškim naporima na sprečavanju radikalizacije. Ono što su pokazale dobre prakse evropskih zemalja i što je neizostavan put kojim se mora krenuti ako se želi postići efikasnost u borbi protiv radikalizacije jeste sljedeća činjenica. U prevenciji i sprečavanju radikalizacije mora postojati kontinuitet, sistematičnost, obrazovanost i spremnost kako samih policijskih agencija i policijskih službenika tako i ostalih učesnika u cjelokupnom procesu.

Ključne riječi: policijski službenici, lokalna zajednica, prevencija, radikalizacija, saradnja.

1. Uvod

Proces radikalizacije, ekstremizam i terorizam su pojave u čijoj prevenciji i suzbijanju su obavještajno-sigurnosne agencije pretežno angažirane. Međutim, u svemu tome policija i policijski službenici mogu imati značajnu ulogu u omogućavanju preventivnog pristupa kako na lokalnom tako i na regionalnom nivou.¹ Policija ima široke mehanizme djelovanja, pogotovo kada se govori o lokalnom okruženju. Priroda policijskog poziva je takva da su policijski službenici u dobroj poziciji da poznaju dinamiku lokalnih okolnosti i tokova te različite kategorije građana, a što uključuje i lica sklona kriminogenim aktivnostima. Upravo tu se dolazi do činjenice da je policija bitan faktor u procesu sprečavanja radikalizacije, ali i da ima važnu ulogu u procesu reintegracije osoba s kriminalnom prošlošću. Međutim, uspješna prevencija i reintegracija ne zavisi samo od policije i policijskih službenika, nego i od adekvatne saradnje između svih relevantnih vladinih institucija te organizacija civilnog društva. Policajci na lokalnom nivou imaju dobre uslove da pokrenu i olakšaju prijeko potrebnu multiagencijsku saradnju.² Pa tako, uslijed nedostatka kadrova i sredstava, obavještajne agencije su često u potrebi da zahtijevaju od policije i policijskih službenika da prate potencijalno rizične pojedince. Pošto većina osoba sklona radikalizaciji djeluje povučeno i živi život uglavnom izolovan od zajednice, neophodna je stalna pratnja i prikupljanje informacija o tim osobama na lokalnom nivou. Policija i policijski službenici su tu da služe kao spona između obavještajnih agencija, lokalnih uprava i ostalih lokalnih organizacija i institucija. Razmjena informacija između policijskih službenika i pripadnika lokalne zajednice, odnosno spremnost pripadnika lokalne zajednice na dijeljenje korisnih informacija o eventualnim radikalnim aktivnostima pojedinih skupina ovisi o stepenu povjerenja i uzajamnog razumijevanja. Dakle, dobra komunikacija između policijskih službenika i pripadnika lokalne zajednice, odnosno proaktivno komuniciranje sa pripadnicima lokalne zajednice suština je uspješnog pristupa rada policije u zajednici u svrhu sprečavanja radikalizacije.

Policijski službenici prilikom ostvarivanja komunikacije sa pripadnicima lokalne zajednice moraju biti profesionalni, poštovati načelo objektivnosti i obuzdati vlastite želje, osjećaje i afekte, odnosno neophodno je otkloniti svaki mogući zastoje u komunikaciji koji može zbuniti ili dovesti u neugodan položaj pripadnika lokalne zajednice koji želi dati informaciju o

¹ Steven, L., Marjolein K. (2016) *RAN POL's Guide on Training programmes for police officers in Europe*, str. 3

² Steven, L., Marjolein K. (2017) *EX POST PAPER Police and returnees*, Düsseldorf Deutschland, str. 6

sigurnosno interesantnim pojedincima ili radikalnim skupinama. Kada je riječ o razmjeni osjetljivih informacija, policijski službenik mora paziti da se razmjena tih informacija obavlja samo s određenim brojem pripadnika lokalne zajednice u koje ima povjerenje ili s pripadnicima lokalne zajednice koji su prošli određene sigurnosne provjere. Dakle, prikupljanje informacija mora imati istraživački karakter, a ovlaštene osobe moraju biti odlučne i uporne.³ Međutim, ono što treba istaći jeste činjenica da razvijanje učinkovitih programa za veće približavanje i angažman u zajednici jedan je od izazovnijih zadataka za policiju i njene službenike. Sprečavanje radikalizacije, iako predstavlja važno pitanje u Bosni i Hercegovini, veliki je teret za lokalnu policiju i policijske službenike koji se moraju pozabaviti migrantskom krizom, opojnim sredstvima, organizovanim kriminalnim grupama i mnoštvom drugih opasnosti koje ugrožavaju javnu sigurnost.

Predmet ovog istraživanja jeste preventivna uloga policijskih službenika u sprečavanju radikalizacije. Cilj ovog istraživanja jeste istražiti i prikazati teorijska saznanja i dobre prakse u postupanju policijskih službenika u sprečavanju radikalizacije, kao i pregled različitih metoda i načina na koji policijski službenici trebaju postupati u procesu sprečavanja iste. Za pribavljanje podataka bit će korištena metoda analize sadržaja dokumenata, odnosno dostupne literature koja tretira ovaj problem.

Naučna opravdanost ovog istraživanja proizilazi iz njegovog naučnog značaja. Rezultati ovog istraživanja proširit će saznanja o samom predmetu istraživanja, kao i proširivanju naučnog saznanja o eventualnim načinima postupanja policijskih službenika u procesu sprečavanja radikalizacije.

Društvena opravdanost istraživanja proizilazi iz njegovog značaja za društvo i zajednicu, kao i za policijske agencije. Ono nudi odgovore na pitanja koja su često nedoumice u polju sprečavanja radikalizacije. Kao primjeri, u radu je dat pregled metoda i preventivnih mjera iz drugih zemalja, a koji mogu poslužiti policiji i policijskim službenicima da iskoriste ono što je korisno i primjenjivo u Bosni i Hercegovini ili da na tragu toga formiraju nove metode.

³ Modly, D. (1998). *Metodika istraživanja*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Fakultet kriminalističkih nauka.

2. Radikalizacija

Posljednjih godina pojam radikalizacija se, kao i termin terorizam, jako ispolitizirao, tj. postao je sredstvo u političkoj igri etiketiranja i pripisivanja krivnje. Naučnici su također došli do više definicija kojima često nedostaje preciznosti. Da bi se ilustriralo navedeno, prikazat će se nekoliko uzoraka akademskih definicija i opisa.

Jensen: Radikalizacije je proces tijekom kojeg ljudi postupno usvajaju stavove i ideje koje bi mogle dovesti do legitimizacije političkog nasilja.⁴

Ongering: Radikalizacija je proces ličnog razvoja u kojem pojedinac usvaja sve radikalnije političke ili političko-religijske ideje i ciljeve, postajući uvjeren da postizanje tih ciljeva opravdava ekstremne metode.⁵

Olesen: Radikalizacija je proces kroz koji pojedinci i organizacije usvajaju nasilne strategije ili prijete da će to učiniti kako bi se postigli politički ciljevi.⁶

Jedna od poteškoća u definisanju radikalizacije jeste i sam značaj konteksta kako bi se utvrdilo šta se definira kao radikalizacija. Dakle, radikalizacija može značiti različite stvari različitim ljudima. Randy Borum⁷ iznosi stav o problematici u definisanju pojma radikalizacije, ali istovremeno pruža vlastitu definiciju prema kojoj radikalizacija predstavlja proces razvijanja ekstremističkih ideologija i uvjerenja. Na temelju gore navedenog, može se zaključiti da je radikalizacija relativan pojam. Takav pristup se također ogledava u definiciji kanadske vlade koja radikalizaciju opisuje kao proces u kojem pojedinci šalju ideološku poruku i sistem vjerovanja koji potiče kretanje od umjerenih, uobičajenih uvjerenja do radikalnih pogleda.⁸ Ako se želi nastaviti koristiti koncept radikalizacije na smislen način, postoji potreba za većom ujednačenošću i preciznosti. Na temelju toga, radikalizacija se može opisati na sljedeći način. Radikalizacija je izraz kojim se u politici i političkoj teoriji označavaju pojedinci, pokreti i ideologije koje se zalažu za radikalnu promjenu društva ili beskompromisno ostvarivanje svojih političkih ciljeva.

⁴ Schmid, A.P. (2013). *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*, International Centre for CounterTerorism, Hague, Netherlands. str. 24

⁵ Ibid

⁶ Ibid

⁷ Borum, R. (2011). *Radicalization into Violent Extremism I.: A Review of Social Science Theories*, Journal of Strategic Security, str. 36

⁸ Hrupelj, M. (2019). *Mogućnosti primjene modela policije u zajednici u prevenciji radikalizacije u Hrvatskoj*. Sveučilište u Zagrebu. Diplomski rad. str. 4

Vrlo često se uz izraz radikalizacija vezuje i izraz ekstremizam, ali se radikalni pojedinci i pokreti često sami nazivaju radikalima, ali nikada ekstremistima. Radikalizacija ne predstavlja prijetnju društvu, ukoliko nije povezana sa nasiljem ili drugim nezakonitim radnjama, poput podstrekavanja mržnje, kako se pravno definiše u skladu sa međunarodnim pravom. Vjerovatno su mnogi pojedinci u društvu nekada po nekom pitanju gajili nepokolebljiv stav, a često i djelovali u smjeru promjene. Pritom nisu bili nasilni, širili govor mržnje ili na bilo koji drugi način ugrožavali druge. U prošlosti su poznati mnogi slučajevi radikalnih akcija koje su praktično promijenile tok historije. Takva je, recimo, borba žena za pravo glasa. Međutim, ono što predstavlja problem i o čemu će se govoriti u ovome radu jeste radikalizacija koja vodi ka terorizmu. Radikalizacija koja vodi ka terorizmu je dinamičan proces tokom kojeg osoba bude dovedena u stanje da prihvati terorizam i nasilje kao moguće i opravdano djelovanje, što može, ali i ne mora, voditi do samog čina terorizma. Istovremeno, sve sigurnosno interesante grupe imaju radikalne stavove pa se može reći da je radikalizacija svakako jedan od preduslova za terorizam.⁹ Schmid¹⁰ taksativno nabraja uzroke radikalizacije koji na individualnom nivou mogu voditi u terorizam. To su problem identiteta, neuspjela integracija, osjećaj marginalizacije, otuđenja, diskriminacije, stigmatizacije i odbijanja, ponižavanja, a koji su često povezani s osvetom i moralnim bijesom.

⁹ OSCE, (2014). *Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach*. Wien. str. 37

¹⁰ Schmid, A.P. (2013). *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*, International Centre for CounterTerrorism, Hague, Netherlands. str10

3. Uloga policije i policijskih službenika u sprečavanju radikalizacije

Borba protiv radikalizacije i ostalih oblika kriminaliteta, naročito u preventivnom smislu, ima značajnije šanse za uspjeh, ako se u tu borbu uključe i građani, odnosno sama lokalna zajednica. Osnovni principi na kojima treba zasnivati saradnju policije i lokalne zajednice jesu šire policijsko djelovanje, smanjenje utjecaja birokratskih mehanizama u policiji, orijentacija na rješavanje problema i prevenciju, preuređenje policijskih prioriteta i sl. Kako bi saradnja policije i lokalne zajednice bila uspješna moraju se ukinuti sve psihološke, organizacijske i druge barijere u komunikaciji. Policija treba građane vidjeti kao partnere u rješavanju određenih problema, odnosno policija mora prihvatiti činjenicu da je lokalna zajednica ta koja ima dosta znanja o određenim zbivanjima i upućena je u dešavanja koja se događaju u njenoj sredini.

Iz tih razloga, neke policijske agencije nastoje primjeniti rad policije u zajednici na svoje mjere i radnje u sprečavanju radikalizacije. Rad policije u zajednici, sa fokusom na uspostavljanje kooperacije između policije, drugih državnih tijela i zajednica radi proaktivnog rješavanja problema, može pružiti realan i trajan doprinos širim strateškim naporima u sprečavanju i suzbijanju radikalizacije. Međutim, politički predstavnici i policijski rukovodioci trebaju imati realna očekivanja o rezultatima koje rad policije u zajednici može polučiti u odgovoru na nešto što često predstavlja problem koji ima nisku incidencu, koji je kompleksan i višedimenzionalan. Cilj rada policije u zajednici jeste poboljšanje kvaliteta i sigurnosti života, a ne nužno borba protiv kriminogenih faktora. Ovdje se radi se o tome da se problemi rješavaju dugoročno. Upravo je to razlog zašto prevencija na lokalnom nivou treba biti više uključena u obim usluga koje policija pruža.

Dakle, nije realno očekivati da rad policije u zajednici funkcionise kao samostalan instrument i da sam polučiti rezultate u sprečavanju radikalizacije. On treba biti ugrađen u sveobuhvatnu, koherentnu strategiju za suzbijanje radikalizacije u svim njegovim oblicima i manifestacijama i sagledavati uslove koji mu pogoduju uz poštivanje ljudskih prava.¹¹ Uloga policijskih službenika u sprečavanju radikalizacije je osjetna i oni mogu da ponude i podijele informacije koje nisu poznate ostalim osobama. U odličnoj su poziciji da prikupljaju i razmjenjuju informacije između multiagencijskih partnera.

¹¹ OSCE, (2014). *Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach*. Wien. str. 23

Partnerima mogu da posluže kao jedinstven izvor stručne ekspertize i savjeta o radikalizaciji i mogu da iskoriste jedinstvene mehanizme i mjere koje su dostupne samo policiji. Imaju veoma dobru priliku da izgrade snažnu lokalnu mrežu, veoma često su pouzdan partner za zaštitu i sprečavanje kriminalnih aktivnosti. Također, mogu da budu spona sa državnim agencijama i službama sigurnosti, gdje mogu da budu veoma efikasan tandem s lokalnim vlastima i ostalim lokalnim učesnicima. Dakle, policijski službenici, naročito oni koji rade u lokalnim mrežama, mogu imati značajnu ulogu. U prevenciji radikalizacije obično se razlikuje primarna, sekundarna i tercijarna prevencija.¹² Postoje različita shvatanja ovog pristupa, ali jedan od pristupa je primijeniti ovo na različite ciljane skupine za strategiju prevencije i intervencije. Primarna prevencija usmjerena je na cjelokupno stanovništvo ili na sve unutar široke kategorije. Sekundarna prevencija usmjerena je na definirane rizične skupine sklone počinjenju krivičnih djela. Tercijarna prevencija usmjerena je na problematične skupine i pojedince koji pokazuju sklonost ka opasnom ponašanju.

Unutar policijskog djelovanja postoje različite ideje o ulozi koju policija treba imati u primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj prevenciji. Razlog tome je drugačiji pristup evropskih zemalja koje imaju različite ideje o stilovima rada policije, njenoj odgovornosti i organizaciji. Tako, policija u sjevernoj i zapadnoj Evropi općenito ima tendenciju stavljati snažniji naglasak na koprodukciju sigurnosti, odnosno saradnju između više agencija i uključivanje civilnog društva u sprečavanje kriminala. U ovakvom pristupu, izgradnja povjerenja sa zajednicom i sa partnerskim agencijama je ključ uspjeha. Međutim, kada su u pitanju policijske snage u južnoj i istočnoj Evropi, oni općenito imaju tendenciju da imaju jači naglasak na provedbu zakona i represivna sredstva tako da oblici partnerstva djeluju manje strukturirano.¹³ Ovaj tradicionalni pogled na policijsko djelovanje mogao bi se posmatrati na način da je policija prvenstveno odgovorna za intervenciju kada je počinjen zločin ili će se uskoro poćiniti, što govori da policija ima ograničenu ulogu kada je u pitanju tercijarna prevencija.

Lokalni kontekst u kojem policija djeluje često određuje mjere koje će policija koristiti u sprečavanju radikalizacije. Jedno je sigurno, učinak tih mjera varira od zemlje do zemlje. Ono što funkcioniše u jednom okruženju ne mora nužno imati pozitivan učinak u drugom okruženju.

¹² Lenos, S., Wouterse, L. (2018). *EX POST PAPER Lessons from crime prevention*, Dresden, str. 4

¹³ Bjorgo, T. (2020). *RAN POL: Lessons from crime prevention in preventing violent extremism by police*. Oslo, str.2

Policija ima svoju ulogu, ne samo u tercijarnoj, već i u primarnoj i sekundarnoj prevenciji. Kada je riječ o primarnoj i sekundarnoj prevenciji policajci uglavnom imaju sporedne uloge, a drugi preventivni akteri, kao što su učitelji, socijalni radnici, zdravstveno osoblje, nevladine organizacije i drugi, općenito su bolje prilagođeni za preuzimanje vodeće pozicije u radu sa ranjivom populacijom koja je sklona radikalizaciji.

Uprkos tome šta neki još uvijek misle, uloga policije prevazilazi samo činjenicu prepoznavanja znakova radikalizacije. Na osnovu istraživanja koja je proveo holandski istraživač Pieter Appelboom, ispostavilo se da je policijskom službeniku u zajednici veoma teško da prepozna određene znakove radikalizacije. Policijski službenik nije uvijek u mogućnosti da prepozna proces radikalizacije, što ističe i sam autor Appelboom navodeći da „ulogu ranog upozoravanja na potencijalne slučajeve radikalizacije ne može uvijek obaviti policajac u zajednici“.¹⁴ Jedan od razloga je nedovoljna obučenost samih policijskih službenika u polju prepoznavanja i sprečavanja radikalizacije. Biti dobar policajac u zajednici podrazumjeva vještine, znanja i bavljenje slabostima, što omogućava rad s različitim grupama i pojedincima u zajednici. Zbog toga je stručno osposobljavanje i unapređivanje policijskih službenika za rad u zajednici u vrhu prioriteta, ukoliko se žele postići dobri rezultati u sprečavanju radikalizacije. Kroz samu obuku, policijski službenici će steći potrebne sposobnosti, znanja i vještine koje se od njih očekuju u što kvalitetnijoj borbi protiv radikalizacije. Za takvu vrstu pristupa i rada neophodni su policijski službenici koji će taj posao shvatiti krajnje ozbiljno. Moraju imati dobre komunikacijske i organizacijske vještine, vještinu prezentiranja i slušanja, kao i dobro poznavanje procesa radikalizacije i njegovih posljedica na samu zajednicu i slično.¹⁵ Policijski službenik u zajednici se ovdje odlično uklapa zato što je u stanju da odigra proaktivnu, a ne reaktivnu ulogu u okviru zajednice, ilustrirajući saradnju umjesto da bude na suprotnoj strani.¹⁶ U daljem tekstu će se prikazati neki od mehanizama koje koriste evropske zemlje za sprečavanje radikalizacije.

¹⁴ Appelboom, P. (2015). *The role of the community officer in the signalling of religious affiliated radicalisation within the Netherlands*. Law faculty of Leuven. str.14

¹⁵ OSCE, (2014). *Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach*. Wien. str. 84

¹⁶ Steven, L., Marjolein K. (2016) *RAN POL's Guide on Training programmes for police officers in Europe*, str.4

3.1. Uspostavljanje i održavanje normativnih barijera

Uspostavljanje i održavanje normativnih barijera je mehanizam koji se odnosi na stvaranje ili pojačavanje prigovora i normativnih barijera koje ljudi imaju i koje ih sprečavaju da postanu umiješani u proces radikalizacije. Roditelji, učitelji i vjerske vođe su ovdje jedni od mnogih različitih aktera koji mogu igrati važnu ulogu u uspostavljanju ovih barijera. Naprimjer, policija ovdje može igrati ulogu u obrazovanju djece o opasnostima koje nose kriminalne aktivnosti i radikalizacija kao i jačanje njihove otpornosti na takve pojave.¹⁷

3.2. Smanjenje regrutovanja

Smanjenje regrutovanja ima za cilj minimizirati pokretačku snagu i motivaciju za radikalizaciju eliminisanjem osnovnih uzroka i izvora frustracije, kao i zaustavljanje procesa regrutovanja što je prije moguće. Policija odnosno policijski službenici u saradnji sa sigurnosnim službama često prvi otkrivaju kada su mlade osobe u kontaktu sa radikalnim grupama koje promovišu nasilje. Takav kontakt može dovesti do dalje radikalizacije u smislu prihvatanja njihovog gledišta i na kraju samo uključivanje u nasilne ili druge kriminalne aktivnosti. Predkriminalnu fazu, koja traje od početka kontakta pa sve do počinjenja zločina, treba smatrati šansom za ranu intervenciju od strane policije i policijskih službenika u saradnji sa drugim preventivnim akterima, kao što su omladinski radnici, nastavnici, socijalni radnici i roditelji, koristeći pozitivna sredstva za preusmjeravanje, odnosno odvrćanje mlade osobe od radikalnih ideja i projekata. Ideja odvrćanja je da se potencijalni počinitelji uzdrže od kršenja zakona, jer time negativne posljedice nadmašuju potencijalnu dobit. Uglavnom, u prevenciji radikalizacije, akteri se oslanjaju većim dijelom na sekundarne ili selektivne mjere prevencije, ciljajući tako pojedince kojima prijete regrutovanje, te na tercijarnu prevencija koja je usmjerena na ljude koji su već uključeni u proces radikalizacije.¹⁸ Učinkovito smanjenje regrutovanja i odvrćanje od sudjelovanja u radikalizaciji je veliki izazov. Prije svega, identificiranje potencijalno radikalnih osoba može biti vrlo teško, budući da se dosta regrutovanja događa na internetu i cilj su pojedinci koji su socijalno neovisni.

Štoviše, mnogi pojedinci, koji su u opasnosti od regrutovanja ili uključivanja u određeni radikalni čin, privlači sama ideologija, ali to ne znači da će se priključiti radikalnoj skupini.

¹⁷ Lenos, S., Wouterse, L. (2018). *EX POST PAPER Lessons from crime prevention*, Dresden, str. 4

¹⁸ Bjorgo, T. (2020). *RAN POL: Lessons from crime prevention in preventing violent extremism by police*. Oslo, str.4

Uloga koju ideologija ima u procesu radikalizacije osigurava da osobe sklone radikalizaciji imaju jaču motivaciju i spremnost da trpe osobne troškove od običnih kriminalaca koji često čine zločine zbog vlastitih egoističnih ili finansijskih koristi. Tu policija i policijski službenici imaju posebnu ulogu i moraju biti oprezni da takve osobe ne stigmatiziraju, jer će to vjerojatno ojačati njihov proces radikalizacije koji se koristi za privlačenje sljedbenika i novih osoba.¹⁹

Upravo zato što su ciljevi i motivacija osoba sklonih radikalizaciji često veći i složeniji od ciljeva, primjera radi, dilera opojnih sredstava, policijski službenici moraju biti dobro obučeni, ako žele raditi učinkovito u procesu sprečavanja radikalizacije. Kao što je navedeno ranije, neophodno je da imaju znanja i vještine o određenim stvarima i temama, na primjer, o islamu, kao i narative i rječnik koje koriste ekstremističke skupine. Moraju razumjeti proces radikalizacije, uključujući i one činjenice koje su motivisale pojedinca da prihvati takvu vrstu ideologije. Također, jedna od važnijih policijskih mjera za smanjenje regrutovanja i sprečavanje radikalizacije jeste kooperativnost sa drugim agencijama. Postoje i druge ustanove i osobe (škole, omladinski radnici, porodica) koje će vjerojatno imati više informacija o određenim pojedincima i skupinama i svakako imaju više informacija na raspolaganju od policije. S obzirom na to, angažman sa ovim akterima je veoma važan i bez razmjene informacija policijskih službenika sa takvom vrstom osoba, policija možda nikada ne bi imala punu sliku i veoma lako može propustiti važne signale. Efikasnost takve saradnje između više agencija, ovisi isključivo o povjerenju između agencija i policijskih službenika. Policija mora izgraditi svoj "kapital od povjerenja" kroz njihovu svakodnevnu praksu.²⁰

¹⁹ Miller, G. D. (2013). *Terrorist decision making and the deterrence problem. Studies in Conflict and Terrorism*. str. 132-151.

²⁰ Bjorgo, T. (2020). *RAN POL: Lessons from crime prevention in preventing violent extremism by police*. Oslo. str.5

3.3. Građenje povjerenja

Povjerenje je veoma važan aspekt policije u prevenciji radikalizacije. Uspjeh rada s više agencija ovisi o sposobnosti i spremnosti uključenih aktera da dijele informacije, a nemaju sve zemlje zakonsku osnovu za to. Bez pravne osnove, povjerenje postaje ključni sastojak za izgradnju čvrstih odnosa između različitih agencija. Povjerenje može biti institucionalno ili ograničeno na pojedince. Međutim, ako javnost ili dijelovi stanovništva nemaju povjerenja u policiju, manja je vjerojatnost da će biti spremni dati dojavu policiji u vezi sumnjive ili radikalne aktivnosti u njihovom susjedstvu, a koja je potencijalno vrlo važan izvor za policiju. Povjerenje je nešto što se zaradi ili izgubi kroz praksu i stil rada policije. Zbog toga je povjerenje nešto na čemu bi policija trebala raditi u mirnodopskim uvjetima gradeći svoj ugled poštenja i iskazujući spremnost za rad u službi i zaštiti zajednice. Međutim, policija ne može biti ljubazna i susretljiva cijelo vrijeme, te je potrebno pronaći razumnu ravnotežu između tvrdih i mekih intervencija, te između represije i prevencije.²¹

3.4. Onesposobljavanje radikalizacije

Kako bi se povećale šanse za uspješno ometanje radikalizacije, policija i policijski službenici moraju biti sposobni prepoznati znakove radikalizacije te moraju imati osnovno znanje o tome. To se također odnosi i policajce u lokalnoj zajednici, koji su često u neposrednoj blizini ljudi, te stoga moraju biti sposobni prepoznati i protumačiti važne znakove koje bi mogli dobiti njihovim svakodnevnim radom. Jedna od mjera je, dakle, osigurati odgovarajuću obuku za policijske snage koja jača njihovu sposobnost prepoznavanja signala radikalizacije. Ova vrsta obuke će također smanjiti vjerojatnost zablude, na primjer, o uobičajnoj islamskoj radikalizaciji što bi na kraju moglo čak i smanjiti razinu stigmatizacije koju mogu doživjeti muslimanske zajednice. Još jedan izazov u prevenciji radikalizacije povezan je sa sposobnošću radiklanih grupa da upravljaju cijelim procesom u granicama zakona, iako njihove poruke imaju za cilj polarizirati društvo i marginalizirati određenu grupu. To stvara situaciju u kojoj može biti teško utvrditi da li je određena izjava ili radnja učinjena pod slobodom govora ili treba biti označena kao poticanje na mržnju ili diskriminaciju.

²¹ Bjorgo, T. (2020). *RAN POL: Lessons from crime prevention in preventing violent extremism by police*. Oslo. str.10

Bez ovoga jasnog razgraničenja, vlasti nisu u mogućnosti odobriti prekid ili onemogućavanje određenih aktivnosti. Policija će se osjećati ugodno i sigurno u poduzimanju mjere usmjerenih na ometanje ili onesposobljavanje radikalizacije samo kada postoji jasan i ispravan pravni okvir. Ono što ovaj pravni okvir podrazumijeva razlikuje se od zemlje do zemlje u Evropi i često se povezuje sa historijom, kulturom i tradicijom neke zemlje. Jasan pravni okvir koji odražava norme i vrijednosti demokratskog sistema jedini su sigurni okvir unutar kojeg će policija moći djelovati protiv radikalnih skupina i pojedinaca. Pored redovne policijske obuke, mjera prevencije radikalizacije koju policija može koristiti da poremeti ili onesposobi potencijalne strane borce je oduzimanje pasoša osobama za koje se sumnja da planiraju putovanje u zemlje poznate po radikalnim aktivnostima. Međutim, u prevenciji, ova mjera zahtjeva razmjenu informacija između relevantnih agencija kako bi se odredili pravi ljudi. Štaviše, pronalaženje pravih osoba je ključno, jer ako se ova mjera koristi preširoko, može se shvatiti kao oblik diskriminacije i može izazvati dalju radikalizaciju.²²

²² Bjorgo, T. (2020). *RAN POL: Lessons from crime prevention in preventing violent extremism by police*. Oslo. str.5

4. Primjeri dobrih praksi zemalja Evropske unije u sprečavanju radikalizacije

Jedan od primjera dobre prakse jeste Norveška koja je razvila mehanizam poznat kao „razgovor o osnaživanju“ čiji je cilj zaustaviti regrutovanje i radikalizaciju već u ranoj fazi. Kada policijski službenik posumnja da mlada osoba komunicira sa sigurnosno interesantnim skupinama ili pokazuje zabrinjavajuće ponašanje, susreću se s tom osobom i njenim roditeljima i razgovaraju o osobnim i pravnim posljedicama njenog ponašanja, pokušavajući upozoriti takvu osobu na posljedice koje mogu uslijediti. Zajedno pokušavaju istražiti uzroke i pronaći alternativni način rješavanja takve situacije. Ova metoda, međutim, ima svoja ograničenja. Dok mladi ekstremno desni militanti su često spremni razgovarati s policijskim službenicima, ljevičarski i „islamistički ekstremisti“ obično su neprijateljski za bilo koju vrstu razgovora na tu temu.²³ S obzirom na to, mnoge zemlje u sjevernoj i zapadnoj Evropi razvile su i razradile modele za multiagencijsku suradnju protiv kriminala općenito, a posebno radikalizacije. Nordijske zemlje, na čelu sa Danskom, razvile su tzv. SSP²⁴ model za suradnju između škola, socijalnih službi i policije na lokalnom nivou. Danski model info-kuće okvir je za suradnju između policijskih agencija, općine, policijskih službenika, socijalnih radnika ili drugih stručnjaka sa relevantnim kompetencijama koji rade zajedno. Model pokušava ujediti dvije različite agende, a to je zaštita države i društva od radikalizacije i odgovornost države za blagostanje i dobrobit pojedinaca.²⁵

Pravi primjer dobre prakse kada je u pitanju prevencija radikalizacije jeste Finska. Prevencija radikalizacije u Finskoj se odvija pod širokim okriljem lokalne i nacionalne suradnje, koja uključuje vlasti, nevladine organizacije, vjerske zajednice i poslovne subjekte u zajednici. Za kooperativnost ovih subjekata nadležno je Ministarstvo unutrašnjih poslova. Finska u prevenciji radikalizacije provodi Anchor model.

Anchor model se zasniva na saradnji više agencija, koja uključuje različite javne vlasti koje rade zajedno u policijskim stanicama. Anchor tim se sastoji od policijskog službenika, socijalnog radnika, psihijatra i omladinskog radnika, koji su svi zaposleni u opštini, osim

²³ Bjørge, T. (2016). *Preventing crime: A holistic approach*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. str.244

²⁴ Danski SSP (škole, socijalne službe, policija) sistem je međudisciplinarn pristup ovih ustanova preventivnom radu sa mladima. Utjelovljuje princip suradnje što je osnova većine danske socijalne politike. Sistem radije bira da funkcioniра kroz praksu i iskustvo, nego da je definisan teorijom, zakonom ili regulativom. Dijalog i diskusija između SSP i mladih ljudi podrazumijevaju otvorenost za promjene i razvoj na konstantnoj i dinamičnoj osnovi i kontinuirano interno praćenje i procjenu. <http://healthed.org.uk/wp-content/uploads/2017/11/The-Danish-SSP-model-amended-for-Healthed-14-01-2016.pdf>

²⁵ Hemmingsen, A.S. (2015). *An introduction to the Danish approach to countering and preventing extremism and radicalization*. Copenhagen: Danish Institute for International Studies.

policijskog službenika. Oni blisko sarađuju kao tim, svako donosi timu svoju vlastitu profesionalnu kompetenciju, podršku i stručnost svoje organizacije, a sve sa ciljem što efikasnije borbe protiv radikalizacije.²⁶ Osobe koje su uključene u rad Anchor tima dobijaju najbolje moguće usluge po principu sve na jednom mjestu. Tim Anchor radi sa djecom i mladima osumnjičenim za kriminalno ili na drugi način ometajuće ponašanje i sa njihovim porodicama. Dok policijski službenik istražuje prekršaj kojeg je počinila mlada osoba, on također svojim svakodnevnim obavezama nailazi na osobe koje će se radikalizirati ili su već radikalizovane ili čine zločine motivisane nasiljem. Multiprofesionalni model rane intervencije, odnosno Anchor model koji djeluje u policijskim upravama cilja upravo na te radikalizirane osobe. Između ostalog, policija koristi metode kao što su intervjui i krivična istraga i upućuje te osobe dalje na usluge stručnjaka tima za zdravstvenu njegu i socijalni rad gdje oni razmatraju sveukupne okolnosti pojedinca i njihove porodice. Istovremeno, oni određuju postoji li veća mreža osnovnih problema. Socijalni radnik, psihijatar i omladinski radnik Anchor tima odgovaraju na potrebe tretmana i podrške tim osobama vršeći početnu procjenu i pružanjem početne podrške i, gdje je potrebno, upućuju ih na daljnje usluge. Drugim riječima, multidisciplinarni Anchor tim okuplja stručnost iz nekoliko različitih oblasti, osiguravajući da se situacija može sveobuhvatno rješavati u jednom potezu.

Holandija, kao zemlja sa veoma razvijenim preventivnim metodama sprečavanja radikalizacije, koristi sljedeće mjere. Matrica integriranog upravljanja sigurnošću je jedan od alata kojeg koriste općinski organi i policijski službenici u zajednici u regiji Sjeverna Holandija u cilju otkrivanja i sprečavanja radikalizacije, kao i određivanja prioriteta i sagledavanja zaštitnih i sigurnosnih pitanja u saradnji sa partnerima u zajednici. U saradnji sa lokalnim organima vlasti, policijski službenici u zajednici organizuju sastanak predstavnika zajednice radi utvrđivanja najznačajnijih pitanja zaštite i sigurnosti koje pogađaju općinu ili određeno naselje. Policijski službenici u zajednici doprinose diskusiji predstavljanjem pripremljene analize koja se zasniva na njihovom ličnom poznavanju zajednice, raspoloživim demografskim i socio-ekonomskim podacima i informacijama iz policijskih evidencija, poput podataka o krivičnim djelima.

Cilj sastanka je da svi partneri utvrde određen broj prioriteta koje će pokušati riješiti u datom vremenskom periodu. Za svaki prioritet, partneri slobodno izlažu svoje ideje radi postizanja dogovora o prikazu problema, poželjnom rezultatu i ulozi i zaduženjima različitih partnera

²⁶ Finnish Ministry of the Interior. (2016). *National Action Plan for the Prevention of Violent Radicalisation and Extremism*. Helsinki. str. 18

koji će aktivno učestvovati u rješavanju problema.²⁷ Policija i policijski službenici su tu da služe kao spona između obavještajnih agencija, lokalnih uprava i ostalih lokalnih organizacija i institucija. Također, jedan od primjera kvalitetnog postupanja u sprečavanju radikalizacije su i sljedeće mjere. Kada operativnim radom otkriju da neka osoba ima radikalne namjere ili namjeru da otputuje u zemlje sukoba, o toj osobi diskutuje multidisciplinarni tim koji je sastavljen od predstavnika opštine, policijskih službenika, javnog tužilaštva i ostalih lokalnih i nacionalnih tijela.²⁸ Nakon toga se poduzimaju radnje u vezi sa pojedinačnim slučajem, a jedan od primjera je oduzimanje pasoša. Kada je riječ o povratnicima sa stranih ratišta, oni se odmah lociraju da bi se smanjila mogućnost širenja radikalizacije. Nakon toga, javni tužilac i policijski službenici istražuju njihovo djelovanje i svaki povratnik se hapsi zbog ispitivanja i krivičnog gonjenja. Multidisciplinarni tim za upravljanje slučajem odlučuje koja je to najpogodnija intervencija koja smanjuje potencijalnu opasnost od povratnika.

Još jedan od primjera dobre prakse u Holandiji kada je sprečavanje radikalizacije jeste obuka policijskih službenika za rad u zajednici koju provodi lokalna policijska jedinica u Hagu. Oni su izradili izradili koncept „Podrške u borbi protiv terorizma, ekstremizma i radikalizacije“, gdje policijski stručnjaci pružaju savjete kolegama koji nemaju dovoljno znanja o radikalizaciji. Policajci, koji pružaju podršku, dostupni su za savjete 24 sata dnevno. Također, postoji i interni priručnik za sve policajce sa uputstvima koja treba pratiti u slučaju kada se neki pojedinac nađe na meti radikalizacije i želi da se pridruži terorističkom pokretu.²⁹ Ključ svega je specijalno prilagođen pristup. Neki od primjera intervencija su krivično gonjenje, ograničeno kretanje, programi brige ili program deradikalizacije. Iz priloženih primjera Holandije se vide izuzetno funkcionalni i efikasni modeli rješavanja problema radikalizacije.

U Republici Irskoj je uspostavljen program tehnika deradikalizacije u policijskom radu u zajednici. Policijski službenici na terenu imaju konkretne zadatke i smjernice kako trebaju postupati i oni se sastoje u:

- izgradnji partnerstva u zajednici putem policijskog rada u zajednici,
- izgradnji povjerenja i pouzdanosti u manjinskim zajednicama,
- pregled etničkih, kulturnih i vjerskih protokola na kojima počivaju lokalne zajednice,
- zakonska primjena antidiskriminacije od policajaca u zajednici,

²⁷ OSCE, (2014). *Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach*. Wien. str. 116

²⁸ Liesbeth, H., Olivia, K. (2020) *The Dutch approach to extremist offenders*, ICCT Policy Brief, The Hague, str.8

²⁹ Steven, L., Marjolein, K. (2017). *EX POST PAPER Police and returnees*, Düsseldorf, str. 9

- upoznavanje policajaca sa specifičnostima radikalizacije i bavljenje svim njenim oblicima u cilju njenog otkrivanja i sprečavanja.³⁰

³⁰ Steven, L., Marjolein K. (2016). *RAN POL's Guide on Training programmes for police officers in Europe*, str. 18

5. Zaključak

Kao što je navedeno i ranije, policija i policijski službenici jedan su od ključnih faktora u sprečavanju radikalizacije. Iz primjera dobre prakse policije i policijskih službenika evropskih zemalja se vidi aktivan kontakt policijskih službenika i zajednice u vezi sa sprečavanjem radikalizacije. Nažalost u Bosni i Hercegovini takav koncept postupanja nije zastupljen. Rad policije u zajednici, usmjeren na uspostavljanje partnerstava između policije i društvene zajednice, kao i drugih državnih tijela radi proaktivnog rješavanja problema, može dati veoma dobar i dugotrajan doprinos širim strateškim naporima na sprečavanju radikalizacije. To su pokazale i dobre prakse evropskih zemalja i to je neizostavan put kojim se mora krenuti, ako se želi postići efikasnost u borbi protiv radikalizacije. To svakako ne znači da državni organi odnosno politički predstavnici i policijski lideri koji donose takvu vrstu odluka trebaju imati nadrealna očekivanja o rezultatima koje rad policije u zajednici može ostvariti kao odgovor na ono što često predstavlja krajnje složen i višedimenzionalan problem koji se rijetko javlja. Koliko će rad policije u zajednici polučiti kvalitetne rezultate u sprečavanju radikalizacije prvenstveno ovisi od nivoa povjerenja i saradnje koja već postoji između policije i društvene zajednice. Da bi se ovo izgradilo treba vremena, a najbolji rezultati se postižu angažmanom zajednica na pitanjima sigurnosti i zaštite u širem smislu koja se na njih odnose. Rad policije u zajednici se prvenstveno treba odvijati sam po sebi, neovisno od protivradikalnih potreba i kao stvarna primjena demokratskog rada policije. Rad policije u zajednici ne može efikasno i kvalitetno funkcionisati kao samostalan instrument. On treba biti ugrađen u sveobuhvatnu, koherentnu strategiju uz poštivanje ljudskih prava za borbu protiv radikalizacije u svim njegovim oblicima i manifestacijama te za sagledavanje uslova pod kojima sigurnosno interesantne osobe mogu dobijati podršku i vršiti regrutaciju.³¹ Zbog toga je neophodno da se na vrijeme uspostavi suradnja sa pripadnicima lokalne zajednice koji mogu biti predmet interesiranja sigurnosno interesantnih osoba sklonih regrutovanju, jer kada jednom dođe do pokretanja radikalnih aktivnosti, teško ih je ograničiti i kontrolisati tako da često rezultiraju tragičnim posljedicama. Rad policije u lokalnoj zajednici mora doprinijeti povezivanju i slaganju pripadnika zajednice u stvarima koje su od opšteg interesa, odnosno mora se osposobiti lokalna zajednica na način da se odupre i odgovori na sve negativne događaje koje su izazvali pojedinci ili skupine.

³¹ OSCE, (2014). *Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach*. Wien. str. 194

Policijski službenici trebaju redovno komunicirati s pripadnicima lokalne zajednice putem raznih sastanaka, foruma, određenih kurseva, sredstava javnog informiranja i slično, a sve kako bi bili uključeni u proces sprečavanja radikalizacije koji pogađa lokalnu zajednicu. Kao što se navodi i ranije, adekvatna obuka policijskih službenika je posebno značajna za uspješan rad policije u lokalnoj zajednici, odnosno stručnim osposobljavanjem i usavršavanjem policijskih službenika jačaju se kapaciteti potrebni za rješavanje ili razmatranje problema koji se odnose na sprečavanje radikalnih aktivnosti.³² Dakle, u prevenciji i sprečavanju radikalizacije mora postojati kontinuitet, sistematičnost, obrazovanost i spremnost kako samih policijskih agencija i policijskih službenika tako i ostalih učesnika u cjelokupnom procesu.

³² Šipkar, M. (2020). *Suradnja policije s lokalnom zajednicom u svrhu sprječavanja kaznenog djela terorizma*. Zagreb. str. 297

6. Literatura

1. Bjørge, T. (2016). *Preventing crime: A holistic approach*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
2. Bjorge, T. (2020). *RAN POL: Lessons from crime prevention in preventing violent extremism by police*. Oslo.
3. Borum, R. (2011). *Radicalization into Violent Extremism I.: A Review of Social Science Theories*, Journal of Strategic Security.
4. Finnish Ministry of the Interior. (2016). *National Action Plan for the Prevention of Violent Radicalisation and Extremism*. Helsinki.
5. Hemmingsen, A.S. (2015). *An introduction to the Danish approach to countering and preventing extremism and radicalization*. Copenhagen: Danish Institute for International Studies.
6. Hrupelj, M. (2019). *Mogućnosti primjene modela policije u zajednici u prevenciji radikalizacije u Hrvatskoj*. Sveučilište u Zagrebu. Diplomski rad.
7. Lenos, S., Wouterse, L. (2018). *EX POST PAPER Lessons from crime prevention*. Dresden.
8. Liesbeth, H., Olivia, K. (2020) *The Dutch approach to extremist offenders*, ICCT Policy Brief, The Hague.
9. Miller, G. D. (2013). *Terrorist decision making and the deterrence problem*. *Studies in Conflict and Terrorism*.
10. Modly, D. (1998). *Metodika istraživanja*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Fakultet kriminalističkih nauka.
11. OSCE, (2014). *Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach*. Wien.
12. Schmid, A.P. (2013). *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*, International Centre for CounterTerrorism, Hague, Netherlands.

13. Steven, L., Marjolein K. (2016) *RAN POL's Guide on Training programmes for police officers in Europe*. Athens.
14. Steven, L., Marjolein K. (2017) *EX POST PAPER Police and returnees*. Düsseldorf.
15. Šipkar, M. (2020). *Suradnja policije s lokalnom zajednicom u svrhu sprečavanja kaznenog djela terorizma*. Zagreb.

Centar za sigurnosne studije - BIH

Centre for Security Studies - BH

BOSNA I HERCEGOVINA
71000 SARAJEVO
BRANILACA SARAJEVA 13/1

TEL:
+ 387 (0)33 262-456

info(at)css.ba

@CSSBIH

www.css.ba